

Бердянський державний педагогічний університет
Факультет дошкільної, спеціальної та соціальної освіти
Кафедра соціальної роботи та інклюзивної освіти

Пояснювальна записка
до кваліфікаційної роботи
бакалавр
(освітній ступінь)

на тему:
**“МЕДІЙНА ГРАМОТНІСТЬ УЧАСНИКІВ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ
ЯК ОСНОВА ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ”**

Виконала:

здобувач першого (бакалаврського)
рівня вищої освіти
IV курсу, 403СР групи
галузі знань 23 Соціальна робота
спеціальності 231 Соціальна робота
освітньо-професійної програми
«Соціальна робота та соціальна
педагогіка»

ТЕРАВСЬКА Катерина

Науковий керівник:

к. пед. н., доц. Катерина ПЕТРОВСЬКА

Рецензент:

к. пед. н., доц. Анастасія ТУРГЕНЄВА

2023 р.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ПРОБЛЕМИ МЕДІЙНОЇ ГРАМОТНОСТІ УЧАСНИКІВ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ	
Ошибка! Закладка не определена.	
1.1. Медійна грамотність як основа інформаційної безпеки: наукові дослідження, дефініції, детермінанти.....	Ошибка! Закладка не определена.
1.2. Взаємозв'язок між медійною грамотністю та інформаційною безпекою.....	Ошибка! Закладка не определена.
Висновки до першого розділу	Ошибка! Закладка не определена.
РОЗДІЛ 2. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ РОБОТА З ФОРМУВАННЯ МЕДІЙНОЇ ГРАМОТНОСТІ В УЧАСНИКІВ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ	Ошибка! Закладка не определена.
2.1 Визначення рівня медійної грамотності у здобувачів молодшого шкільного віку	Ошибка! Закладка не определена.
2.2 Розробка соціально-педагогічної програми з формування медійної грамотності у здобувачів молодшого шкільного віку	Ошибка! Закладка не определена.
Висновки до другого розділу	Ошибка! Закладка не определена.
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ.....	6
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	8
ДОДАТКИ.....	Ошибка! Закладка не определена.

ВСТУП

Актуальність даної роботи обумовлена тим, що в даний час в умовах цифровізації освіти у сучасного вчителя мають бути сформовані цифрові компетенції, індикатори яких визначають рівень сформованості інформаційно-медійної грамотності. Ці показники учасників освітнього процесу безпосередньо впливають на якість освіти та процес навчання.

Сучасне суспільство засноване на використанні інформації та знань. Сьогодні неможливо ігнорувати повсюдне поширення медіа, різних форм інформаційних та комунікаційних технологій, або їх вплив на громадське життя. Тому для активної та успішної участі в житті інформаційного суспільства потрібні нові види компетенцій. Всі це може забезпечити медіаосвіта, покликана виконувати унікальну функцію – підготовку людей до життя в інформаційному суспільстві. Усі ці фактори і визначили актуальність обраної теми.

Сьогодні, в епоху інформаційного суспільства, головними завданнями будь-якої людини, яка впускає в своє життя медіа, є вміння правильно володіти отриманими даними, адекватно їх сприймати та убезпечувати себе від шкідливого медіаконтенту. Людина щодня отримує масу нової інформації, джерелом якої виступають телебачення, радіо, друковані продукти, реклама, Інтернет, соціальні мережі – все це джерела тієї чи іншої інформації, яка щодня впливає на її думки та рішення. Наразі інформаційний простір став доступним більшості користувачів, незалежно від їх віку та професії, тому закономірне підвищення уваги до медіаосвіти та медіаграмотності. Варто зазначити, що найчастіше ці терміни застосовуються стосовно молоді, а особливо школярів, оскільки саме ця категорія вважається малозахищеною від негативного впливу медіа через свою недосвідченість та нерозбірливість.

Проблема медійної грамотності висвітлюється у роботах багатьох науковців.

Зокрема такі питання: дослідження вітчизняного та світового досвіду медіаосвіти (А. Діліжан, А. Нечай, А. Шаріков, А. Самарцев, Е. Черкашин та ін.); дослідження проблем функціонування медіапростору (Б. Потятиник, В. Резун, І. Михайлин, Л. Саєнкова, Н. Габор, С. Квіт); ефективне формування медіакомпетентності (А. Федорова, В. Мантуленко, В. Протопопов, І. Донін, І. Фатєєва, М. Кузьміна та ін.); проблема інформаційної безпеки (А. Малиш, В. Герасименко, В. Мельшков, В. Хорошко, В. Ярочкін, П. Зегжда та ін.); проблеми визначення моделей та методів медіаосвіти та формування медіаграмотності (А. Федоров, А. Шаріков, Д. Бекінгем, Д. Консідайн, Е. Харт, Л. Зазнобіна, Л. Мастерман, Р. Хоббс та ін.); проблеми формування медіаосвіти та медіаграмотності (А. Галус, Б. Потятник, В. Ковальчук, В. Кравець, І. Архангельська, Л. Вовк, М. Мухін, Н. Коляда, М. Соколова та ін.); роль та місце засобів масової інформації у вихованні підростаючого покоління (В. Лізанчук, Г. Усова, С. Дорогий, У. Усова).

Діти ХХІ століття постійно перебувають під впливом медіапростору. Велика кількість інформації супроводжує їх все життя. Діти без сумнівів виставляють інформації про себе та свою родину (місце проживання, місце робота батьків, графік роботи, наявність цінних речей вдома тощо); надсилають платні SMS-повідомлення за певні бонуси в онлайн-іграх та не думають скільки вони коштують; надсилають свої фото незнайомцям в Мережі; наткнувшись на реклами алкоголю чи наркотиків пробують їх купити; потрапляють на сайти для дорослих. І це тільки маленька частина загроз на які потраплять діти в Мережі не маючи навичок медіаграмотності. Саме це і зумовило вибір нашої теми дослідження: “Медійна грамотність учасників освітнього процесу як основа інформаційної безпеки”.

Об'єкт дослідження: медійна грамотність.

Предметом дослідження: умови та методи формування медійної грамотності в учасників освітнього процесу.

Мета дослідження: теоретично та експериментально дослідити умови та методи формування медійної грамотності учасників освітнього процесу та розробити соціально-педагогічну програму з формування медійної грамотності у здобувачів молодшого шкільного віку.

Для реалізації зазначеної мети було поставлено такі **завдання дослідження:**

1. Визначити сутність поняття “медійна грамотність” та надати характеристику її завданням, формам та складовим.
2. Розкрити взаємозв’язок медійної грамотності та інформаційної безпеки.
3. Визначити рівень медійної грамотності у здобувачів молодшого шкільного віку.
4. Розробити цільову соціально-педагогічну програму з формування медійної грамотності у здобувачів молодшого шкільного віку.

Методи дослідження:

- теоретичні: аналіз, порівняння, узагальнення;
- емпіричні: спостереження, аналіз документів, опитування;
- методи математичної обробки даних.

Структура кваліфікаційної роботи: робота складається зі вступу, двох розділів, загальних висновків, списку використаних джерел, що нараховує 23 найменувань та додатків. Загальний обсяг роботи становить 75 сторінок, із них основного тексту – 42.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

Медіаосвіта – це шлях у світ технологій, без яких немислима сучасна цивілізація, за умов цифровізації освіти. Процес формування інформаційно-медійної грамотності учнів має великий потенціал для розвитку різних умінь та навичок учнів у досягненні не тільки освітніх цілей уроку, а також у досягненні завдань особистісного розвитку. Досвід показав, що якщо цю роботу правильно організувати, проводити систематично та цілеспрямовано, то учні швидко її освоюють, беруть активну участь у пізнавальній діяльності. Робота з медіа мотивує учнів на поглиблення та розширення знань, вимагає від них самодисципліни, відповідальності та критичності мислення.

Поширення засобів масової інформації та нових технологій призвело до вирішальних змін у процесах людського спілкування та поведінки. Медійно-інформаційна грамотність як один із ключових векторів розвитку суспільства спрямована на розширення прав громадян шляхом надання їм необхідних для взаємодії з традиційними ЗМІ та новими технологіями компетенцій. Наслідком набуття цих компетенцій визнано вважати: розуміння ролі та функцій ЗМІ; розуміння умов, за яких ЗМІ виконують свої функції; критично оцінювати медіаконтент; взаємодіяти з різними медіа для самовираження та споживання якісного контенту; отримання навичок та умінь для створення будь-якого медіаконтенту.

Основи інформаційної безпеки: учень має уявлення про існування вікових обмежень на медіа-контент, знає, як звернутися до дорослих, якщо виникають проблеми з використанням медіа; вміє безпечно використовувати Інтернет та знає, як захистити інформацію та конфіденційність у віртуальному просторі. Учень має уявлення про норми спілкування та

правильної поведінки в Інтернеті та дотримується їх; знає юридичні права та обов'язки медіа користувачів.

У результатів проведеної нами експериментально-дослідної роботи з формування медіаграмотності та навичок безпечної поведінки в мережі інтернет в учнів початкової школи нами були сформовані наступні висновки.

Нами була проведена діагностична робота щодо рівня сформованості медіаграмотності. Визначення рівня сформованості медіаграмотності та навичок безпечної поведінки в мережі Інтернет ми проводили за допомогою наступних методик: “Що я знаю про медіа?” (для визначення рівня за когнітивним критерієм), методика А. Зяцькової, О. Огороднікової “Драбинка спонукань” (для визначення рівня за мотиваційним критерієм), методика “Діагностика по виконанню завдань” Н. Хилько (для визначення рівня за поведінковим критерієм).

На основі аналізу даних, які ми отримали в ході констатуючого експерименту нами було розроблено соціально-педагогічну програму з формування медіаграмотності та навичок безпечної поведінки в мережі Інтернет в учнів початкової школи. Програма складається з вступного заняття, трьох модулів (“Орієнтація в сучасному інформаційному просторі”, “Новинна грамотність”, “Безпечний медіапростір”).

Через пандемію та впровадження по всій території України карантину, впровадження соціально-педагогічної програми з формування медіаграмотності та навичок безпечної поведінки в мережі Інтернет в учнів початкової школи нами було здійснено частково.

Нами були розроблені методичні рекомендації щодо формування медіаграмотності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Батьки, діти та медіа: путівник із батьківського посередництва. За ред. В. Іванова, О. Волошенюк. Київ : ЦВП, АУП, 2017. 79 с.
2. Варивода К. Формування в дітей компетенцій безпечного використання Інтернет-мережі. *Журнал науковий огляд*. № 10. 2015. С. 1-9.
3. Гогуб О. Медіакомпас: путівник професійного журналіста: практичний посібник, Київ : Інститут масової інформації. 2016. 184 с.
4. Гра “Секрет Джованні”. *Портал медіаосвіта і медіаграмотність*. 2020. URL: <https://medialiteracy.org.ua/gra-sekret-dzhovanni/>
5. Гуріна А. Медіаграмотність як життєво необхідна навичка в сучасному соціально-політичному та культурному просторі України. *Нова педагогічна думка*. № 4. 2017. С. 24-26.
6. Джолос О. Інформаційна та медійна грамотність — головна компетенція сучасної людини. *Збірник статей Восьмої міжнародної науково-методичної конференції “Критичне мислення в епоху токсичного контенту”*. Київ. 2020. С. 427-431.
7. Дяченко Л. Медіаосвіта крізь призму критичного мислення учасників освітнього процесу. *Збірник статей Восьмої міжнародної науково-методичної конференції “Критичне мислення в епоху токсичного контенту”*. Київ. 2020. С. 269-272.
8. Іванов В., Шкоба О. Медіаосвіта та медіаграмотність: визначення термінів. *Проблеми соціальної комунікації*. № 16. 2012. С. 41-52.
9. Концепція впровадження медіаосвіти в Україні : Постанова президії НАПН України від 21.04.2016 р. № 1-2/7-210. URL: <http://naps.gov.ua/>
10. Литвиненко О. Медіаграмотність громадян у контексті гібридних воєн: приклад України. *Молодий вчений*. № 3. 2018. С. 259-263.

11. Медіаграмотність на уроках суспільних дисциплін: посібник для вчителя. За ред. В. Іванова, О. Волошенюк, О. Мокрогуза. Київ : Центр вільної преси, 2016. 201 с.
12. Мільчевська Г. Медіаграмотність у підготовці фахівців соціальної сфери. *Проблема освіти: збірник наукових праць*. Випуск 93. Київ. 2019. С. 235-245.
13. Нерсисян Г. Медіаграмотність молоді – запорука протидії інформаційній агресії. *Інвестиції: практика та досвід*. № 6. 2018. С. 56-60.
14. Парнета Н. Інформаційна культура та медіаграмотність як важливий чинник у формуванні професійної компетентності молодого спеціаліста. *Матеріали III Міжнародної науково-методичної конференції*. 2019. С. 82-83.
15. Кость С. Теоретичні поняття і терміни медіаосвіти. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. № 1. 2017. С. 178-185.
16. Самойленко Л. Медіаосвіта в Україні як соціальний пріоритет. *Матеріали обласної науково-практичної інтернет-конференції “Інформаційна грамотність як важлива складов а модернізації системи освіти”*. Черкаси. 2020. С. 87-95.
17. Сипливець Н. Медіаосвіта як інструмент підвищення якості навчального процесу. *Збірник статей четвертої міжнародної науково-методичної конференції “Практична медіаграмотність: міжнародний досвід та українські перспективи”*. Київ. 2016. С. 220-223.
18. Слюсар Т., Соловей С., Степаненко В. Медіаосвіта як засіб формування медіаграмотності підростаючого покоління. *Збірник обласної науково-практичної інтернет-конференції*. Черкаси. 2020. С. 98-101.
19. Соціальна медіаграмотність: п'ять ключових принципів. *Портал медіаосвіта і медіаграмотність*. 2015. URL: <https://medialiteracy.org.ua/sotsialna-mediagramotnist-p-yat-klyuchovyh-pryntsypiv/>

20. Череповська Н. Візуальна медіакультура учнів ЗОШ. Київ : Інститут соціальної та політичної психології НАПН України, 2010. 155 с.
21. Шворак К., Карпик І. Медіакомпетентність та медіаграмотність – базові компетентності педагога НУШ. *Молодий вчений*. № 12. 2018. С. 9-12.
22. Шепенюк І. Медіаграмотність як необхідна складова професійної компетентності сучасного педагога. *Збірник статей Шостої міжнародної науково-методичної конференції “Практична медіаграмотність: міжнародний досвід та українські перспективи”*. Київ. 2018. С. 178-182.

